

Számítógépes irodalomtudomány

Az irodalomtudományi kutatásokban régi ismerős a számítógép, ám mégis újra és újra szükséges bemutatkoznia. A *Helikon* jelen számában a számítógépes irodalomtudomány elmúlt fél évszázadáról és a ma legújabb technológiáiról egyaránt tájékozódhat az olvasó. A kötet tanulmányainak homlokterében a számítógépes filológia elméleti és gyakorlati kérdései állnak. Ha kisebb mértékben is, de a számítógépes irodalomtudomány olyan területei is megjelennek, mint a távoli olvasás, a stilometria vagy az adatbázis-építés.

Julianne Nyhan Tito Orlandival készült interjújának fordítása a digitális bölcsészeti, s egyben a számítógépes filológiai kutatások kanonizált és mitizált ősförrását, Roberto Busa kutatásainak tényleges hozadékait vitatja. A beszélgetés a korai nevén számítógépes bölcsészet vagy bölcsészinformatika, ma közkeletű nevén digitális bölcsészet elmúlt közel hét évtizedébe nyújt személyesebb hangvételő betekintést. A számítógépes irodalomtudományról általában, illetve a diszciplínát ért új keletű támadásokról, s azok lehetséges elhárításáról Almási Zsolt ír.

Különszámunk többi cikke a tudományos elektronikus szövegkiadások készítésének kérdéseivel foglalkozik. Maróthy Szilvia bevezető tanulmánya a hagyományos és a számítógépes filológia változásait a vizuálistól az adatszerű megközelítés felé tartó folyamatként mutatja be. Golden Dániel az utóbbi évtizedek eredményeit, beváltott és megvalósításra váró ígéreteit tekinti át, s amellet érvel, hogy a kulturális örökség digitalizációjában korunk humanistáinak, filológusainak különösen nagy szerepe és felelőssége van. Kalcsó Gyula a kéziratos források tudományos elektronikus kiadásának elméleti kérdéseivel foglalkozik, követendő kiadási elveket fogalmazva meg. Fellegi Zsófia és Palkó Gábor az Arany János Emlékév során készült digitális szövegkiadások elkészítésének és webes publikálásának komplex munkafolyamataiba nyújt betekintést, Szénási Zoltán szemléje pedig a hazai tudományos elektronikus szövegkiadások három nagy műhelyének (az ELTE BTK volt Bölcsészinformatikai Önálló Programja, az MTA–DE Klasszikus Irodalmi Textológiai Kutatócsoport, illetve a DigiPhil) kiadványait mutatja be.

A kötet cikkei mind elméleti megfontolásaikkal, mind gyakorlatiasabb javaslatokkal nagyban hozzájárulhatnak a textológiai kutatások újragondolásához, s egyúttal a számítógépes irodalomtudományról szóló diskurzust is megélénkíthetik.

A szám elkészítésében közreműködtek: Tubay Tiziano és Maczelka Csaba.

A kötetet MARÓTHY SZILVIA szerkesztette.

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

Computational literary studies

In literary research, the computer is an old acquaintance, but it has to be introduced over and over again. In this issue of *Helikon*, readers can learn about the past half century of computational literary studies and the latest technologies in the field. The essays in the volume focus on theoretical and practical issues of computational philology. Other areas of computational literary studies, such as distant reading, stylometry, or database design are also represented to a lesser extent.

The translation of Julianne Nyhan's interview with Tito Orlandi challenges the actual contribution of Roberto Busa's research, which is often referred to as the canonical and mythical source of digital humanities and computational philology. The conversation provides a more personal insight into the past nearly seven decades of the area formerly known as humanities computing or computational humanities, today commonly referred to as digital humanities. Zsolt Almási writes about computational literary studies in general, but also discusses more recent attacks against the discipline, offering strategies to fend them off.

Several articles in our special issue are dedicated to the questions of digital scholarly editions. Szilvia Maróthy's introductory overview presents the changes in traditional and computational philology as a process leading from a visual to a data-driven approach. Dániel Golden reviews the results of the past decades, the already delivered and the yet to be fulfilled promises, and argues that humanists and philologists of our time have a particularly important role and responsibility in the digitization of cultural heritage. Gyula Kalcsó discusses theoretical questions related to the scholarly digital edition of manuscript sources, and defines commendable editorial principles. Zsófia Fellegi and Gábor Palkó provide insight into the complex digital text edition and web publishing workflow carried out during the János Arany Anniversary. Zoltán Szénási reviews the publications of three major Hungarian workshops involved in digital scholarly edition (the former Humanities Computing Independent Program at the Eötvös Loránd University, the Classical Literature Textology Research Group of the Hungarian Academy of Sciences and the DigiPhil).

The articles in this volume, both with their theoretical considerations and with more practical suggestions, can greatly contribute to a reevaluation of textual research and at the same time stimulate the discourse on computational literary studies.

The volume was edited by SZILVIA MARÓTHY.

Further contributors: Tiziano Tubay, Csaba Maczelka.

THE EDITORIAL BOARD

Filologia computazionale

Nella ricerca letteraria il computer è una vecchia conoscenza, ma deve essere ancora meglio approfondita. In questo numero di *Helikon*, i lettori possono conoscere gli ultimi cinquant'anni di studi di filologia computazionale e le più recenti tecnologie in questo ambito.

I saggi nel volume focalizzano l'attenzione su questioni teoriche e pratiche di filologia computazionale. Anche se in misura minore, emergono altre aree di studi letterari computazionali come la distant reading, la stilometria o la progettazione di banche dati.

La traduzione dell'intervista di Julianne Nyhan a Tito Orlandi mette in discussione il contributo effettivo della ricerca di Roberto Busa, spesso menzionata come fonte canonica e mitica delle discipline umanistiche digitali e della filologia computazionale. La conversazione offre una visione personale sugli ultimi settanta anni di quell'ambito che precedentemente era conosciuto come informatica umanistica o umanistica computazionale, oggi nota anche come umanistica digitale. Zsolt Almási si è occupato di filologia computazionale in generale, ma anche di confutare i recenti attacchi contro questa disciplina.

Gli altri articoli del nostro numero speciale trattano questioni inerenti alle edizioni critiche digitali. Il saggio introduttivo di Szilvia Maróthy presenta i cambiamenti della filologia tradizionale e computazionale come un processo che procede da un approccio visivo a uno basato sui dati. Dániel Golden esamina i risultati degli ultimi decenni, le promesse già realizzate e quelle ancora da realizzare, e sostiene che gli umanisti e i filologi del nostro tempo hanno un ruolo e una responsabilità particolarmente importanti nella digitalizzazione del patrimonio culturale. Gyula Kalcsó affronta questioni teoriche relative all'edizione critica digitale di fonti manoscritte suggerendo principi editoriali da seguire. Zsófia Fellegi e Gábor Palkó presentano sia i lavori filologici delle edizioni digitali sia il processo di pubblicazione sul web, che si sono svolti nell'anno commemorativo dedicato a János Arany nel 2017. Zoltán Szénási esamina le pubblicazioni delle tre più importanti collaborazioni accademiche ungheresi coinvolte nelle edizioni critiche digitali: il BIÖP dell'Università ELTE, un programma educativo indipendente di informatica umanistica; il MTA-DE Klasszikus Irodalmi Textológiai Kutatócsoport, ovvero il Gruppo di ricerca sulla testologia della letteratura classica dell'Accademia Ungherese delle Scienze e dell'Università di Debrecen; e il progetto DigiPhil.

Gli articoli di questo volume, attraverso considerazioni teoriche e proposte pratiche, possono contribuire notevolmente a una rivalutazione della ricerca testuale e allo stesso tempo stimolare il dibattito sulla filologia computazionale.

Il volume è redatto da SZILVIA MARÓTHY.

Collaboratori: Tiziano Tubay, Csaba Maczelka.

IL COMITATO DI REDAZIONE

